

JURISTEN ALS REKENMEESTERS: OVER DE KWANTITATIEVE ANALYSE VAN JURISPRUDENTIE

Michel Vols en Jan Jacobs

INLEIDING

Moet een goed jurist kunnen rekenen? Uit het door Jan Brouwer samengestelde boek *Wat maakt een goed jurist?* blijkt dat niet direct. Geen van de meer dan veertig juristen die daarin aan het woord komen, benadrukt het belang van cijfermatig inzicht.¹ Ook binnen het juridische onderzoek en onderwijs komen getallen eigenlijk nauwelijks aan bod. Kwantitatieve analyses en statistiek spelen binnen de rechtswetenschap slechts een geringe rol. Juristen analyseren geen grote datasets of *big data* zoals andere wetenschappers, maar veelal één vonnis, arrest of uitspraak. Juristen zetten zich vaak aan een annotatie, waarin zij de gerechtelijke uitspraak plaatsen in een groter juridisch raamwerk en vervolgens kritisch becommentariëren. Bij het schrijven van annotaties is geen sprake van rekenwerk, want $n=1$.²

Toch wordt er in Nederland steeds meer aandacht geschonken aan de mogelijkheden van kwantitatieve onderzoeksmethoden binnen de juridische wereld.³ Er verschijnen interessante publicaties, zoals bijvoorbeeld *Kansen voor Juristen*. Daarin bespreekt Bijleveld de basisbeginselen van de statistiek, om juristen in staat te stellen om ‘onderzoeksresultaten zoals die in de strafpraktijk voorkomen’ te begrijpen. Het gaat dan bijvoorbeeld om de resultaten van een DNA-onderzoek of een Osloconfrontatie. Juristen worden, zoals Bijleveld terecht opmerkt, tijdens hun studie niet getraind om deze resultaten op hun waarde te schatten.⁴ Ook anderen wijzen op de kansen die statistische onderzoeksmethoden bieden

1 Zie J.G. Brouwer, *Wat maakt een goed jurist? Over de academisch vorming en het recht*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2005.

2 Toch kunnen annotaties wel leiden tot het nodige rekenwerk: Damen telde alle annotaties die de afgelopen jaren in het tijdschrift *AB* verschenen en stelde onder meer een top tien van ‘annotatiekampioenen’ op. Zie L.J.S Damen, ‘Van publiceren naar annoteren van bestuursrechtelijke jurisprudentie: 100 jaar AB’, in: W. den Ouden e.a. (red.), *100 jaar AB*, Deventer: Kluwer 2016, p. 13-106.

3 Zie over de rol van *legal big data* in het (juridische) onderzoek: F.L. Leeuw, ‘Wetgeving, empirisch-juridisch onderzoek en Legal Big Data’, *Recht der Werkelijkheid* 2015, nr. 2, p. 50-65; B.H.M. Custers, ‘Big Data in wetenschappelijk onderzoek’, *Justitiële Verkenningen* 2016, nr. 1, p. 8-21.

4 Zie C.C.J.H. Bijleveld, *Kansen voor juristen*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2010, p. 1.

voor de rechtswetenschap.⁵ Zo wijst bijvoorbeeld de civilist Van Boom op de mogelijkheden van empirisch onderzoek binnen het privaatrecht, waaronder de statistische analyse van jurisprudentie.⁶

Binnen de rechtswetenschap kunnen allerlei soorten data met behulp van statistische methoden worden geanalyseerd.⁷ In dit artikel richten wij ons op de statistische analyse van een specifiek soort data, namelijk gerechtelijke uitspraken. Er zijn echter verschillende soorten kwantitatieve analyses van rechtspraak. Zo moet het ‘tellen van jurisprudentie’ worden onderscheiden van het ‘tellen in jurisprudentie’. Het ‘tellen van jurisprudentie’ slaat op het berekenen van de hoeveelheid door rechters gedane uitspraken. Zo blijkt bijvoorbeeld uit de gegevens van het Centraal Bureau voor de Statistiek dat de rechtbanken (sector bestuursrecht) in het jaar 2014 meer dan 50.000 uitspraken deden.⁸ Het ‘tellen in jurisprudentie’ slaat op het verkrijgen van kwantitatieve data over rechtspraak door het nauwkeurig en systematisch verzamelen en analyseren van de inhoud van vonnissen, arresten of uitspraken. In dit artikel doelen wij met de kwantitatieve jurisprudentieanalyse op het ‘tellen in jurisprudentie’.

Het ontbreekt momenteel aan een methodologisch onderbouwde handreiking die door studenten en wat meer ervaren juridische onderzoekers kan worden gebruikt bij onderzoek naar de Nederlandse rechtspraktijk. Dit artikel wil een eerste aanzet voor de ontwikkeling van een dergelijke handreiking vormen. Een belangrijke basis van die handreiking is de analyse van niet-Nederlandstalige kwantitatieve analyses. Vooral in de Verenigde Staten wordt al geruime tijd gewerkt met kwantitatieve analyses van jurisprudentie. In paragraaf 2 geven wij een overzicht van recente en belangrijke publicaties en destilleren aan de hand daarvan een algemene onderzoeksmethode die gebruikt kan worden bij het verrichten van kwantitatieve analyses van rechtspraak. In paragraaf 3 staat vervolgens de kwantitatieve jurisprudentieanalyse in Nederlandstalig onderzoek centraal. Door middel van een systematisch literatuuronderzoek achterhalen wij hoe vaak in de Nederlandstalige juridische literatuur gebruik wordt gemaakt van de kwantitatieve analyse van rechtspraak. Wij onderzoeken daarbij vooral de wijze waarop de kwantitatieve analyse is verricht en de verantwoording van de gebruikte onderzoeksmethode. In paragraaf 4 laten wij een voorbeeld zien van de eerder ontwikkelde onderzoeksmethode op de Nederlandstalige recht-

5 Zie bijvoorbeeld J.B.M. Vranken, ‘Een nieuw rechtsrealisme in het privaatrecht’, *WPNR* 2011, vol. 142, nr. 6912. Zie ook G. Van Dijck, ‘Empirical legal studies’, *WPNR* 2011, vol. 142, nr. 6912, p. 1105-1112.

6 Zie W.H. van Boom, ‘Empirisch privaatrecht: enige beschouwingen over de rol van empirisch onderzoek in de hedendaagse privaatrechtswetenschap’, *Tijdschrift voor Privaatrecht* 2013, nr. 1, p. 7-84.

7 Zie S. Djankov, R. La Porta, F. Lopez-de-Silanes en A. Shleifer, ‘Courts’, *The Quarterly Journal of Economics* 2003, vol. 118, nr. 2, p. 453-517.

8 Zie <[http://statline.cbs.nl/Statweb/publication/?VW=T&DM=SLNL&PA=70229ned&D1=a&D2=0,5,\(1-4\)-l&HD=160823-2138&HDR=G1&STB=T](http://statline.cbs.nl/Statweb/publication/?VW=T&DM=SLNL&PA=70229ned&D1=a&D2=0,5,(1-4)-l&HD=160823-2138&HDR=G1&STB=T)>, laatst geraadpleegd 23 augustus 2016. Zie ook M. van Opijnen, ‘Jurisprudentiestatistiek: over de publicatie, annotatie en citatie van rechterlijke uitspraken’, *Nederlands Juristenblad* 2011, 1658.

spraak. Wij zullen aan de hand van een openbare-orderechtelijke casus illustreren tot welke inzichten de kwantitatieve jurisprudentieanalyse kan leiden. Ten slotte sluiten wij af met een korte conclusie.

KWANTITATIEVE JURISPRUDENTIEANALYSE IN NIET-NEDERLANDSTALIG JURIDISCH ONDERZOEK

Buiten Nederland wordt al lange tijd geëxperimenteerd met de kwantitatieve analyse van rechtspraak. Zo introduceerde de Amerikaanse onderzoeker Loevinger in 1949 het begrip 'jurimetrics'. Het begrip jurimetrie verwijst naar de kwantitatieve analyse van het recht en het gebruik van statistische methoden in de rechtswetenschap.⁹

Toch is de term jurimetrie niet beklijfd, zo blijkt uit een zoektocht in de database van *Google Scholar*.¹⁰ De meeste door ons gevonden publicaties gebruiken de term jurimetrics niet, maar plaatsen zichzelf in de school van 'empirical legal research'.¹¹ Enkele publicaties kenmerken zichzelf als onderdeel van 'quantitative legal prediction'.¹² Onze zoektocht laat bovendien zien dat vooral door Amerikaanse onderzoekers kwantitatieve jurisprudentie-analyses worden verricht. Hoewel wij geen volledig overzicht van de literatuur nastreven, blijkt dat kwantitatieve analyse van rechtspraak wordt toegepast bij de bestudering van allerlei rechtsgebieden. De gevonden studies betreffen bijvoorbeeld het intellectueel-

9 L. Loevinger, 'Jurimetrics, the next step forward', *Minnesota Law Review* 1949, 455; L. Loevinger, 'Jurimetrics: the methodology of legal enquiry', *Law and Contemporary Problems* 1963. Zie ook R. de Mulder, K. van Noortwijk en L. Combrink-Kuiters, 'Jurimetrics Please', *European Journal of Law and Technology* 2010, vol 1, nr. 1.

10 Wij hebben gezocht naar literatuur die is verschenen van januari 2006 tot juli 2016. Bij het zoeken hebben wij de zoekterm 'jurimetrics' gebruikt, maar ook (combinaties van) de volgende zoektermen: 'quantitative analysis', 'case law', 'predictive analysis', 'coding' en 'statistical analysis'. Bovendien hebben wij aan de hand van literatuurreferenties in de gevonden literatuur nog enkele andere relevante publicaties gevonden (de sneeuwbalmethode).

11 Zie L. Epstein en G. King, 'The rules of inference', *University of Chicago Law Review* 2002, vol. 69, p. 2; F.L. Leeuw en H. Schmeets, *Empirical legal research*, Cheltenham: Edward Elgar Publishing 2016.

12 Zie D.M. Katz, 'Quantitative legal prediction' – or – how I learned to stop worrying and start preparing for the data-driven future of the legal services industry', *Emory Law Journal* 2013, vol. 62, p. 936-942; Custers, 'Big Data in wetenschappelijk onderzoek', p. 14.

eigendomsrecht,¹³ ondernemingsrecht,¹⁴ onteigeningsrecht¹⁵ en belastingrecht.¹⁶ Andere studies richten zich specifiek op rechterlijke besluitvorming in hogerberoepszaken.¹⁷ Ook zijn statistische onderzoeken naar de mogelijke invloed van politieke voorkeuren van rechters op de uitspraak in de Verenigde Staten populair.¹⁸ Wij hebben ook enkele publicaties van Europese onderzoekers gevonden,¹⁹ maar in de Europese rechtswetenschap lijkt de kwantitatieve jurisprudentieanalyse veel minder ingeburgerd.²⁰

In de meeste gevonden publicaties gaan de auteurs in op de gebruikte onderzoeksmethoden. Bij de bestudering van de methodologische paragrafen valt op dat veelal naar dezelfde publicaties wordt verwezen.²¹ Een vijftal publicaties vormt een soort *corpus* van de methodologische verantwoording van kwantitatieve jurisprudentieanalyses.²² De eerste publicatie betreft een bijdrage van Epstein en Martin aan het *Oxford Handbook of Empirical*

-
- 13 Zie C.B. Seaman, 'Permanent injunctions in patent litigation after eBay: an empirical study', *Iowa Law Review* 2016, vol. 106, p. 1949-2018; J.R. Allison, M.A. Lemley en D.L. Schwartz, 'How Often Do Non-Practicing Entities Win Patent Suits?', *Berkeley Technology Law Journal* 2016, vol. 31, p. 1-87. Zie voor een methodologische review van diverse studies over patentenrecht: J. Rantanen, 'Empirical analyses of judicial opinions: methodology, metrics and the federal circuit', *Connecticut Law Review* 2016, vol. 48, p. 1-51.
- 14 Zie D.S. Alemeling, D.W. Snyder, M. Sapoznikow, W. E. McCollum en J. Weader, 'A statistical analysis of trade secret litigation in federal courts', *Gonzaga Law Review* 2009, vol. 45, nr. 2, p. 291-334; B.J. Horton, 'Modifying fiduciary duties in Delaware: observing ten years of decisional law', *Delaware Journal of Corporate Law* 2016, vol. 40, p. 921-970.
- 15 J.E. Krier en S. E. Sterk, 'An empirical study of implicit takings', *William & Mary Law Review* 2016, vol. 58, p. 1-57.
- 16 Zie M.J. Bommarito, D.M. Katz en J. Isaacs-See, 'An empirical survey of the population of U.S. Tax Court written decisions', *Virginia Tax Review* 2011, vol. 30, p. 523-557.
- 17 Zie T. Cummins en A. Aft, 'Appellate Review I', *Journal of Legal Metrics* 2012, vol. 1, nr. 1, p. 59-76; T. Cummins en A. Aft, 'Appellate Review II', *Journal of Legal Metrics* 2013, vol. 2, nr. 1, p. 37-50; T. Cummins en A. Aft, 'Appellate Review III', *Journal of Legal Metrics* 2014, vol. 3, nr. 1, p. 385-398.
- 18 Zie C. Rayburn Yung, 'Judged by the company you keep: an empirical study of the ideologies of judges on the United States courts of appeals', *Boston College Law Review* 2010, vol. 51, p. 1133-1208. Zie ook W. Cui, 'Does Judicial Independence Matter? A Study of the Determinants of Administrative Litigation in an Authoritarian Regime', *University of Pennsylvania Journal of International Law* 2016, vol. 37, p. 1-53.
- 19 Zie B. Holá, C. Bijleveld en A. Smeulers, 'Consistency of international sentencing: ICTY and ICTR case study', *European Journal of Criminology* 2012, vol. 9, nr. 5, p. 539-552; 12. M. Vols, P.G. Tassenaar en J.P.A.M. Jacobs, 'Dutch Courts and Housing Related Anti-social Behaviour. A first statistical analysis of legal protection against eviction', *International Journal of Law in the Built Environment* 2015, nr. 2, p. 148-161; M. Favale, M. Kretschmer en P.M. Torremans, 'Is there an EU Copyright Jurisprudence? An empirical analysis of the workings of the European Court of Justice', *The Modern Law Review* 2016, vol. 79, nr. 1, p. 31-75; Jens Frankenreiter, 'Are Advocates General Political? Policy Preferences of EU Member State Governments and the Voting Behavior of Members of the European Court of Justice', *Working paper ETH Zurich, Center for Law and Economics* 2016, p. 1-40.
- 20 Zie C. Hunter, J. Nixon en S. Blandy, 'Researching the judiciary: exploring the invisible in judicial decision making', *Journal of Law and Society* 2008, vol. 35, p. 79: 'This tradition has not been established in the United Kingdom, perhaps because we do not have a sufficient number of judges at the appropriate level who are not male and white to make such statistical analysis worthwhile.'
- 21 Zie Rantanen 'Empirical analyses of judicial opinions', p. 4.
- 22 Zie voor een andere onderzoeksmethode: J.P. Kstellec, 'The statistical analysis of judicial decisions and legal rules with classification trees', *Journal of Empirical Legal Studies* 2010, vol. 7, nr. 2, p. 202-230.

Legal Research. In dit hoofdstuk bespreken zij enkele methodologische aandachtspunten van ‘quantitative approaches to empirical legal research’.²³ De tweede publicatie betreft een boek van Lawless, Robennolt en Ulen over het gebruik van empirische methoden binnen de rechtswetenschap en met name de statistische technieken die daarbij komen kijken.²⁴ Een derde publicatie betreft een veel geciteerd artikel waarin Hall en Wright het gebruik van ‘systematic content analysis’ binnen de rechtswetenschap toelichten.²⁵ De auteurs omschrijven deze methode als volgt: ‘a scholar collects a set of documents, such as judicial opinions on a particular subject, and systematically reads them, recording consistent features of each and drawing inferences about their use and meaning’.²⁶ De laatste twee veel aangehaalde publicaties betreffen kritische reflecties op het gebruik van statistiek bij de bestudering van rechtspraak. Zowel Epstein en King als Edwards en Livermore zijn kritisch over het niveau van reeds verrichte statistische jurisprudentieanalyses en wijzen op meerdere valkuilen (‘pitfalls’) die een onderzoeker moet zien te voorkomen.²⁷ Aan de hand van de gevonden literatuur, maar vooral deze vijf kernpublicaties, valt een stappenplan te ontwikkelen voor een statistische jurisprudentieanalyse.

De eerste stap is niet anders dan bij ander (juridisch) onderzoek: het identificeren van een onderzoeksprobleem, het opstellen van een onderzoeksvraag en het ontwikkelen van een theoretisch raamwerk – al dan niet met te toetsen hypotheses²⁸ – met behulp waarvan deze onderzoeksvraag beantwoord kan worden. Het gaat te ver om in deze bijdrage alle aspecten te bespreken van het opstellen van een goede onderzoeksvraag en een gedegen theoretisch kader. De vereisten zijn namelijk niet wezenlijk anders bij een kwantitatieve rechtspraakanalyse dan bij ander (empirisch) juridisch onderzoek.²⁹

23 L. Epstein en A.D. Martin, ‘Quantitative approaches to empirical legal research’, in: P. Cane en H.M. Kritzer, *Oxford Handbook of Empirical Legal Research*, Oxford: Oxford University Press 2013, p. 901-925. Zie ook L. Epstein en A.D. Martin, *An introduction to empirical legal research*, Oxford: Oxford University Press 2014.

24 R.M. Lawless, J.K. Robennolt en T.S. Ulen, *Empirical Methods in Law*, Austin: Kluwer 2010.

25 Zie M.A. Hall en R.F. Wright, ‘Systematic Content Analysis of Judicial Opinions’, *California Law Review* 2008, vol. 96, nr. 1, p. 63-122.

26 Hall/Wright, ‘Systematic Content Analysis’, p. 64.

27 Zie Epstein/King, ‘The rules of inference’, p. 1-133; H.T. Edwards en M. A. Livermore, ‘Pitfalls of empirical studies that attempt to understand the facts affecting appellate decisionmaking’, *Duke Law Journal* 2009, vol. 58, nr. 8, p. 1897-1967. Zie voor kritiek op het artikel van Epstein/King en hun (overtuigende) weerlegging van de kritiek: R.L. Revesz, ‘A defense of Empirical Legal Scholarship’, *The University of Chicago Law Review* 2002, vol. 69, nr. 1, p. 169-189; L. Epstein en G. King, ‘A defense of Empirical Legal Scholarship: A Reply’, *The University of Chicago Law Review* 2002(b), vol. 69, nr. 1, p. 191-209.

28 LoPucki acht het toetsen van hypotheses niet altijd noodzakelijk: ‘When initiating any empirical research in the social sciences, one must begin with a hypothesis. But for serious empirical legal scholars, discovery is most often the objective, and hypothesis testing simply gets in the way. (...) The most effective techniques for empirical discovery do not seek to confirm hypotheses. One such technique, often referred to as grounded theory, seeks to infer patterns directly from the data source as part of the coding process’. Zie L.M. LoPucki, ‘Disciplining Legal Scholarship’, *Tulane Law Review* 2016, vol. 90, nr. 1, p. 21-22.

29 Zie Epstein/King, ‘The rules of inference’, p. 55-65 en 70-80; Leeuw/Schmeets, *Empirical legal research*.

De tweede stap is het systematisch verzamelen van de rechterlijke uitspraken ('amassing data').³⁰ Bij het verzamelen van jurisprudentie is herhaalbaarheid ('replicability') van groot belang: andere onderzoekers moeten het onderzoek kunnen herhalen en eenzelfde set van uitspraken kunnen vinden.³¹ Het is daarom van belang de vindplaats van de jurisprudentie (bijvoorbeeld een website, tijdschrift of fysiek archief) te vermelden en de selectiecriteria en gebruikte zoektermen te expliciteren.³² Een belangrijke vraag is hoeveel uitspraken moeten worden verzameld. Het uitgangspunt is dat een onderzoeker, gegeven de tijd en middelen die beschikbaar zijn, zo veel mogelijk data moet verzamelen.³³ Als het niet mogelijk is om alle relevante jurisprudentie (de populatie, 'population') te verzamelen, dan moet bij het verzamelen in ieder geval een gedeelte van de jurisprudentie (een steekproef, 'sample') worden verzameld.³⁴

Nu de begrippen populatie en steekproef zijn geïntroduceerd, moet eveneens het begrip inferentiële statistiek uitgelegd worden. Bij inferentiële statistiek worden op basis van een beperkt aantal gegevens (de steekproef) algemene uitspraken gedaan over de gehele populatie. Epstein en King typeren *inference* als 'using facts we know to learn about facts we do not observe'.³⁵ Zij benadrukken dat het van groot belang is hoe de (eventuele steekproef van de populatie) jurisprudentie is verzameld en dat de onderzoekers daarover verantwoording afleggen.³⁶ Een vertekend beeld door 'selection bias' dient namelijk te worden voorkomen: het mag niet zo zijn dat door de selectie sommige uitspraken gemakkelijker of moeilijker dan andere uitspraken in de verzamelde dataset terechtkomen. In de literatuur worden daarom verschillende methoden van *random sampling* van grote datasets en andere verzamelde methoden voor kleinere datasets beschreven.³⁷ Enkele door ons onderzochte studies gaan in op beperkingen van de verzamelde dataset en waarschuwen de lezer deze beperkingen mee te nemen bij het interpreteren van de onderzoeksresultaten. Zo wordt bijvoorbeeld gewezen op de beperkte tijdsperiode waarop de dataset betrekking heeft, het beperkte aantal uitspraken in de dataset of de beperkte (digitale) bron van de uitspraken.³⁸ Ook merken auteurs op dat de dataset alleen gepubliceerde gerechtelijke

30 Epstein/King, 'The rules of inference', p. 21.

31 Epstein/King, 'The rules of inference', p. 38-44.

32 Zie Hall/Wright, 'Systematic Content Analysis', p. 79-80 en 106. Zie bijvoorbeeld Seaman, 'Permanent injunctions', p. 31-32.

33 Zie Epstein/Martin, 'Quantitative approaches', p. 910.

34 Zie Epstein/King, 'The rules of inference', p. 30-34 en 99-106.

35 Epstein/King, 'The rules of inference', p. 30. Zie ook Epstein/Martin, 'Quantitative approaches', p. 913-914.

36 Epstein/King, 'The rules of inference', p. 34.

37 Zie Epstein/King, 'The rules of inference', p. 108-114; Hall/Wright, 'Systematic Content Analysis', p. 102; Epstein/Martin, 'Quantitative approaches', p. 910.

38 Zie bijvoorbeeld Allison e.a., 'How Often Do Non-Practicing Entities Win?', p. 21-26; Rantanen 'Empirical analyses of judicial opinions', p. 16-123; Horton, 'Modifying fiduciary duties in Delaware', p. 927.

uitspraken bevat, en dat dit het doen van uitspraken over de hele populatie bemoeilijkt.³⁹ Ook worden ‘selection effects’ genoemd die zorgen dat de dataset een vertekend beeld kan opleveren.⁴⁰ Zo wordt opgemerkt dat zaken die in of buiten de rechtszaal zijn geschikt doorgaans niet worden gepubliceerd en ook niet zijn meegenomen in de dataset (ook wel ‘settlement bias’ genoemd).⁴¹

De derde stap betreft het lezen en coderen van de waarschijnlijk grote stapel van (digitale) gerechtelijke uitspraken.⁴² Het begrip coderen slaat op het opzoeken en noteren van de relevante kenmerken van elke uitspraak (ook wel: variabelen)⁴³ op een dusdanige manier dat systematische analyse mogelijk wordt.⁴⁴ Voorbeelden van dergelijke variabelen zijn de zittingsplaats van de rechter, het geslacht van de eisende partij, de hoogte van de toegekende schadevergoeding of de uitspraak van de rechter. Bij het coderen van de uitspraken is het noodzakelijk om een precies codeboek (‘coding scheme’) op te stellen.⁴⁵ In dit codeboek staan de verschillende variabelen die bij het lezen van elke uitspraak worden bekeken en genoteerd, met de verschillende waarden die aan een variabele kunnen worden toegekend. Zo kunnen bij de variabele ‘geslacht van de rechter’ bijvoorbeeld de waarden ‘man’, ‘vrouw’ of ‘onbekend’ worden toegekend. Sommige onderzoekers stellen dit codeboek op een inductieve manier op: zij lezen eerst een gedeelte van de jurisprudentie, stellen daarna de diverse variabelen vast en starten vervolgens met coderen. Andere onderzoekers gaan meer deductief te werk: zij stellen vooraf – op basis van het theoretische kader – de diverse variabelen vast en starten vervolgens met coderen van de jurisprudentie. Natuurlijk is ook een combinatie van deductie en inductie mogelijk.⁴⁶ Vuistregels die gehanteerd kunnen worden bij het opstellen van het codeboek zijn dat de waarden van de variabelen duidelijk en wederzijds uitsluitend moeten zijn en dat het verstandig is om initieel te coderen met te veel variabelen in plaats van te weinig.⁴⁷

Sommige van de door ons bestudeerde publicaties gaan uitgebreid in op het proces van coderen.⁴⁸ Er wordt uitgelegd hoe fouten in het codeerproces kunnen worden voorkomen (bijvoorbeeld door het opstellen van een duidelijk codeboek, de inzet van meerdere

39 Zie Epstein/King, ‘The rules of inference’, p. 106-107; Edwards/Livermore, ‘Pitfalls of empirical studies’, p. 1923.

40 Zie Hall/Wright, ‘Systematic Content Analysis’, p. 104; Seaman, ‘Permanent injunctions’, p. 1979-1980.

41 Zie bijvoorbeeld Alemeling e.a., ‘A statistical analysis’, p. 301; Yung, ‘Judged by the company you keep’, p. 1197-1199; Bommarito e.a., ‘An empirical survey of the population of U.S.’, p. 531-532; Horton, ‘Modifying fiduciary duties in Delaware’, p. 926.

42 Zie De Mulder e.a., ‘Jurimetrics Please’, onder paragraaf 4.1.

43 Epstein/King, ‘The rules of inference’, p. 6, definiëren het begrip variabele als volgt: ‘characteristics of some phenomenon that vary across instances of the phenomenon’.

44 Zie Epstein/Martin, ‘Quantitative approaches’, p. 911.

45 Zie Epstein/King, ‘The rules of inference’, p. 85; Hall/Wright, ‘Systematic Content Analysis’, p. 80-81 en 107-112.

46 Zie Epstein/Martin, ‘Quantitative approaches’, p. 911.

47 Zie Epstein/Martin, ‘Quantitative approaches’, p. 912.

48 Zie bijvoorbeeld Allison, ‘How Often Do Non-Practicing Entities Win?’, p. 12-13.

codeurs en het verrichten van een ‘reliability analysis’).⁴⁹ Ook komen ‘coding limitations’ aan bod die in acht moeten worden genomen bij het interpreteren van het onderzoek.⁵⁰ Zo waarschuwt Yung bijvoorbeeld dat ‘reducing lengthy opinions to a couple of variables may miss a substantial amount of nuance in the opinion’.⁵¹

De laatste stap bestaat uit het analyseren en presenteren van de verkregen kwantitatieve gegevens.⁵² De te gebruiken methode is natuurlijk afhankelijk van de onderzoeksvraag die beantwoord moet worden, maar ook van het meetniveau (nominaal, ordinaal, interval of ratio) van de gebruikte variabelen. Het gaat te ver om in deze bijdrage een inleiding in de statistiek te geven⁵³ en uitgebreid in te gaan op te gebruiken analysemethoden.⁵⁴ In veel publicaties wordt alleen een beschrijvend overzicht van de data gegeven.⁵⁵ Zo kan in tabellen of in diagrammen een overzicht worden gegeven bijvoorbeeld van het aantal keer dat een specifieke procespartij procedeert of het aantal keer dat een rechter een vordering toe- of afwijst. Ook kunnen het gemiddelde of de mediaan van interval- of ratiovariabelen of gegevens over de spreiding van de data (bijvoorbeeld de standaarddeviatie) worden vermeld.⁵⁶ Sommige onderzoekers laten het bij beschrijvende (univariate) statistiek (‘quantitative descriptive analysis’) en dat kan gegeven de gestelde onderzoeksvraag de juiste keuze zijn.⁵⁷

In andere studies gaat men over tot uitgebreidere bi- of multivariate statistische analyses, waarmee de samenhang tussen twee of meer variabelen geanalyseerd wordt.⁵⁸ Door de data in kruistabellen weer te geven (‘cross tabulation’⁵⁹) kan bijvoorbeeld de samenhang tussen de soort schade die de eisende partij heeft geleden en het wel of niet toewijzen van een schadevergoeding getoond worden. Wat geavanceerder zijn bijvoorbeeld regressieana-

49 Zie Epstein/King, ‘The rules of inference’, p. 86-87; Hall/Wright, ‘Systematic Content Analysis’, p. 112-116; Alemeling e.a., ‘A statistical analysis’, p. 298-301; Rantanen, ‘Empirical analyses of judicial opinions’, p. 27-28. Zie Bommarito e.a., ‘An empirical survey of the population of U.S.’, p. 532 over de voor- en nadelen van ‘computational coding’ en ‘hand-coding’. Zie daaromtrent ook Hall/Wright, ‘Systematic Content Analysis’, p. 117.

50 Zie Seaman, ‘Permanent injunctions’, p. 1976-1978.

51 Zie Yung, ‘Judged by the company you keep’, p. 1196-1197. Zie over ‘pseudo-measurement’ ook Hall/Wright, ‘Systematic Content Analysis’, p. 82; Edwards/Livermore, ‘Pitfalls of empirical studies’, p. 1923-1926.

52 Zie Epstein/Martin, ‘Quantitative approaches’, p. 917-923 voor een pleidooi om resultaten van statistische analyses op een voor juristen te begrijpen manier te verwoorden en in bijvoorbeeld diagrammen te presenteren.

53 Zie voor juristen begrijpelijke inleidingen bijvoorbeeld: C. Wheelan, *Naked statistics*, New York: W.W. Norton & Company 2013; C. Davis, *SPSS. Step by Step*, Bristol: Policy Press 2013.

54 Zie daaromtrent uitgebreid Lawless e.a., *Empirical Methods in Law*.

55 Zie Hall/Wright, ‘Systematic Content Analysis’, p. 117-118.

56 Zie Epstein/King, ‘The rules of inference’, p. 25; Epstein/Martin, ‘Quantitative approaches’, p. 912-913.

57 Zie Hall/Wright, ‘Systematic Content Analysis’, p. 117.

58 Zie Hall/Wright, ‘Systematic Content Analysis’, p. 118.

59 Zie Epstein/King, ‘The rules of inference’, p. 21.

lyses, zoals multivariate of logistische regressie.⁶⁰ Heel kort gezegd kan met deze technieken de samenhang tussen verschillende variabelen worden onderzocht, waarbij ook andere variabelen als controlevariabelen worden meegenomen. De onderzoeker analyseert wat de samenhang van onafhankelijke variabelen (bijvoorbeeld of de eisende partij een advocaat heeft en de hoogte van de door de eisende partij geleden schade) met de afhankelijke variabele is (de variabele waarover een voorspelling wordt gedaan, bijvoorbeeld of de rechter een vordering af- of toewijst).⁶¹ Het is wel steeds de vraag hoe de resultaten geïnterpreteerd moeten worden: is het aangetroffen verschil of de samenhang het gevolg van toeval of is er echt iets aan de hand? Met behulp van statistische toetsen kan onderzocht worden of de gevonden verschillen tussen variabelen significant zijn.⁶²

KWANTITATIEVE JURISPRUDENTIEANALYSE IN NEDERLANDSTALIG JURIDISCH ONDERZOEK

Zoals hierboven al opgemerkt is de kwantitatieve analyse van rechtspraak in de Nederlandse rechtswetenschap nog geen wijdverbreide onderzoeksmethode. Hoewel bijvoorbeeld De Mulder zijn collega's heeft opgeroepen om tot jurimetrisch onderzoek over te gaan,⁶³ blijft het onduidelijk hoeveel en welke onderzoekers zich gewaagd hebben aan een kwantitatieve jurisprudentieanalyse van rechtspraak.

In deze paragraaf geven wij een overzicht van het gebruik van de kwantitatieve jurisprudentieanalyse in de recente Nederlandse rechtswetenschap. Onderzocht wordt hoe vaak deze methode is toegepast en – in het licht van het boven beschreven stappenplan – op welke manier de Nederlandse juristen de methode hebben toegepast. Wij hebben een systematisch literatuuronderzoek verricht naar relevante kwantitatieve jurisprudentieanalyses die tussen januari 2006 en juli 2016 zijn gepubliceerd in Nederlandstalige wetenschappelijke tijdschriften. Wij hebben gezocht in twee door juridische onderzoekers veel gebruikte databases: *Rechtsorde.nl* en *Legal Intelligence*. In deze databases is met behulp van (combinaties) van de volgende zoektermen gezocht: 'rechtspraak', 'jurisprudentie', 'kwantitatieve analyse', 'kwantitatief onderzoek', 'statistische analyse', 'significant verschil' en 'rekenmeesters'. Na deze zoektocht is de gevonden literatuur geanalyseerd en zijn – na bestudering van de literatuurverwijzingen – nog enkele andere relevante publicaties gevonden. Uitein-

60 Zie Hall/Wright, 'Systematic Content Analysis', p. 119; Epstein/Martin, 'Quantitative approaches', p. 916; Seaman, 'Permanent injunctions', p. 1995-1996.

61 Zie Epstein/King, 'The rules of inference', p. 35-37.

62 Zie Hall/Wright, 'Systematic Content Analysis', p. 118; Epstein/Martin, 'Quantitative approaches', p. 916. Zie voor veel gemaakte fouten: K. Zeiler, 'The future of empirical legal scholarship: where might we go from here?', *Journal of Legal Education* 2016, vol. 66, nr. 1, p. 85.

63 Zie R.V. de Mulder, 'Angst voor jurimetrie', *Computerrecht* 2009, 82.

delijk zijn er 22 publicaties gevonden en door ons geanalyseerd.⁶⁴ Hoewel deze 22 publicaties niet als uitputtend overzicht kunnen worden aangemerkt, zijn wij van mening dat deze verzameling publicaties een goed beeld geeft van het gebruik van de kwantitatieve jurisprudentieanalyse in de Nederlandse rechtswetenschap van de afgelopen tien jaren.

Uit onze analyse blijkt dat de kwantitatieve jurisprudentieanalyse in geen enkel specifiek rechtsgebied veel gebruikt wordt. De wijze van onderzoek blijkt ongeveer even populair onder civilisten (12 artikelen) als onder publiekrechtjuristen (10 artikelen). Wel valt op dat binnen de privaatrechtelijke publicaties vooral arbeidsrechtjuristen de methode regelmatig gebruiken: 4 publicaties hebben een arbeidsrechtelijke achtergrond. Binnen de publiekrechtelijke publicaties komen vooral het strafrecht (3 publicaties) en bestuursprocesrecht (3 publicaties) aan bod.

Het soort jurisprudentie waar de publicaties over gaan, loopt uiteen. In 14 publicaties worden uitspraken van meerdere soorten gerechten bestudeerd, en in de overige 8 publicaties de uitspraken van één soort rechter. In verreweg de meerderheid van de onderzochte

64 Het gaat om de volgende publicaties: Th.C.J.A. van Engelen, 'Intellectueel kapitaal in de rechtspraak: 2007 onder de loep', *IER* 2008, nr. 4, p. 179-193; T.E. Stikker, R.A. Schoevers, J.A. Swinkels, C.L. Mulder, J. Dekker en W. van Tilburg, 'De rechter volgt de psychiater; een onderzoek naar de jurisprudentie over Bopz-aanvragen en -beslissingen in Nederland', *Tijdschrift voor psychiatrie* 2008, nr. 9, p. 567-577; K. Cools, P.G.F.A. Geerts, M.J. Kroeze en A.C.W. Pijls, *Het recht van enquête. Een empirisch onderzoek*, Instituut voor Ondernemingsrecht: Groningen 2009; R.E.C.M. Niessen, *Rechtsvinding in belastingzaken*, Amersfoort: Sdu Uitgevers 2009, p. 32; C.E.C.J. Ponsoen, 'Toepassing artikel 81 RO door de civiele kamer van de Hoge Raad; een kwantitatief onderzoek tegen de achtergrond van het rapport Hammerstein', in: A.G. Castermans e.a. (red.), *Het zwijgen van de Hoge Raad*, Deventer: Kluwer 2009, p. 131-152; M. Boone en D.J. Korf, 'Bestrafing van cocaïnesmokkelaars', *Tijdschrift voor Criminologie* 2010, nr. 3, p. 239-257; F.H. Damen, 'De bewijsproblematiek van loverboypraktijken', *Delikt & Delikwent* 2011/35; P. Kruit, *De ontbindingsbeschikking ex art. 7:685 BW getoetst*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2012; A.T. Marseille, B.W.N. de Waard, F.J. Jansen, K.J. de Graaf en N.A. de Vos, *Evaluatieonderzoek procesrechtelijke bepalingen Crisis- en herstelwet*, Den Haag: WODC 2012; A.T. Marseille, I.M. Boekema en B.W.N. de Waard, 'Het effect van de vernietigingsuitspraak op de nadere bestuurlijke besluitvorming', *NTB* 2012/19; J. Huijter en I. Weijers, 'Tekortkomingen bij de uithuisplaatsing', *Nederlands Juristenblad* 2012, nr. 39, p. 2748-2754. Zie voor forse methodologische kritiek: M. Scheele, 'Reactie op Tekortkomingen bij de uithuisplaatsing', *Nederlands Juristenblad* 2013, nr. 12, p. 756; L. de Graaf, 'Tijd slijt? De wenselijkheid van afschaffing van de vervolgingsverjaring van jegens minderjarigen gepleegde zedenmisdrijven', *Ars Aequi* 2013, p. 431-444; P. Kruit, 'Statistiek Ontbindingsvergoedingen 2012: het einde van een tijdperk Loonstatistiek', *ArbeidsRecht* 2013/32; A.R. Houweling en A. Zwanenburg, 'Arbeidsrechtelijke jurisprudentie in (online) bronnen: meten is weten?', *Tijdschrift Arbeidsrechtpraktijk* 2014, nr. 6, p. 317-331; I. Giesen en M. Overheul, 'Rechtsvorming door prejudiciële vragen aan de Hoge Raad: een tussenstand', *Ars Aequi* 2015, p. 825-834; M. Jonker, R. van Spaendonck en J. Tigchelaar, 'Religie en cultuur in familierechtelijke beslissingen over kinderen', *Familie & Recht* 2015, p. 1-47; M. Vols en L.M. Bruijn, 'De strijd van de burgemeester tegen drugscriminaliteit', *Netherlands Administrative Law Library* oktober 2015, p. 1-23; C. Maas, 'De flexibele inzetbaarheid van mondelinge wetsgeschiedenis bij de motivering van rechterlijke uitspraken', *WFR* 2016/67; A.T. Marseille en M. Wever, 'Snelheid, finaliteit en winstkans in het bestuursrechtelijke hoger beroep', *Nederlands Juristenblad* 2016, nr. 13, p. 846-853; I. Tillema, 'Commerciële motieven in privaatrechtelijke collectieve acties: olie op het vuur van claimcultuur?', *Ars Aequi* 2016, p. 337-346; P.T.J. Wolters, 'De invloed van de verhouding tussen schade en boete op de matiging van boetebedingen. Een empirische analyse', *Aansprakelijkheid, Verzekering & Schade* 2016, nr. 3, p. 109-117; A.R. Houweling, M.J.M.T. Keulaerd en P. Kruit, *Evaluatieonderzoek WWZ*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2016.

publicaties (17) komen uitspraken van de rechtbank aan bod. Arresten van de gerechtshoven vormen onderwerp van analyse in 11 publicaties en de arresten van de Hoge Raad in 7 publicaties. De uitspraken van de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State (hierna Afdeling) worden bestudeerd in 4 publicaties, de uitspraken van de Centrale Raad van Beroep in 1 publicatie en de uitspraken van de Ondernemingskamer eveneens slechts in 1 publicatie. In 2 onderzoeken worden naast Nederlandse jurisprudentie ook uitspraken van internationale gerechten (Europees Hof van Justitie en het Benelux-Gerechtshof) betrokken in de analyse.

Het aantal uitspraken waarop de kwantitatieve analyses betrekking hebben, is ook erg verschillend. Gemiddeld worden ongeveer 905 uitspraken per publicatie onderzocht, maar dat gemiddelde wordt sterk beïnvloed door uitschieters. Zo worden in de 'kleinste' studie slechts 24 uitspraken onderzocht en in het 'grootste' onderzoek 8118 uitspraken. De mediaan van de 22 publicaties ligt flink lager op afgerond 215 uitspraken, en als wij de 2 grootste en 2 kleinste studies weglaten bij de berekening van het gemiddelde, komen we uit op ongeveer 441 uitspraken.

In reweg de meeste publicaties besteden de onderzoekers enige aandacht aan de dataverzameling en gebruikte onderzoeksmethoden en -technieken. Opvallend is dat in nagenoeg alle publicaties niet wordt verwezen naar methodologische literatuur. Het blijft veelal onduidelijk hoe de onderzoekers zich de methode van de kwantitatieve jurisprudentieanalyse hebben eigen gemaakt of aan welke onderzoekstraditie zij zich verwant voelen.⁶⁵ In 21 van de 22 publicaties is (enigszins) te achterhalen hoe de onderzoekers de onderzochte jurisprudentie hebben verzameld. Veelal is de vindplaats van de jurisprudentie te achterhalen. Zo is in 15 publicaties www.rechtspraak.nl geraadpleegd, in 9 publicaties (online) juridische tijdschriften, in 6 publicaties archieven van de onderzochte gerechten, in 1 publicatie de website van de ABRvS en in 1 publicatie een bestand van door een onderzoeker door de jaren heen verzamelde jurisprudentie. In de meerderheid van de publicaties is alle in een bepaalde tijdsperiode verschenen jurisprudentie geanalyseerd: slechts in 3 publicaties wordt expliciet gesproken van een steekproef die door de onderzoekers is getrokken.⁶⁶

In slechts enkele publicaties wordt duidelijk omschreven welke zoektermen en/of -criteria zijn gebruikt bij de dataverzameling. Dat maakt dat de meerderheid van de door ons geanalyseerde onderzoeken niet goed reproduceerbaar is. De reproduceerbaarheid wordt bovendien niet bevorderd door het gebrek aan duidelijkheid omtrent het coderen van de uitspraken in de onderzochte publicaties. In 15 van de 22 publicaties is geen aandacht besteed aan de wijze waarop de onderzoekers de uitspraken gecodeerd hebben. Het blijft

65 Zie ook Hall/Wright, 'Systematic Content Analysis', p. 74.

66 Zie voor een duidelijke omschrijving van het trekken van een steekproef: Marseille/Boekema/De Waard, 'Het effect van de vernietigingsuitspraak' en Marseille/Wever, 'Snelheid, finaliteit en winstkans'.

daarom veelal onduidelijk welke variabelen zijn onderscheiden bij het codeerproces, hoeveel mensen betrokken zijn geweest bij het coderen en hoe de onderzoekers codeerfouten hebben proberen te voorkomen. In de overige publicaties wordt weliswaar aandacht besteed aan het codeerproces, maar veelal is dat niet uitgebreid en precies, en wordt slechts ingegaan op enkele relevante punten.

Ten slotte hebben wij gekeken naar de wijze van analyseren van de gecodeerde data. In de meeste publicaties gebruiken de juristen geen geavanceerde statistische analysemethoden. In 15 van de 22 onderzochte publicaties geven de onderzoekers alleen een beschrijvend overzicht van de data. In de overige 7 publicaties worden meer geavanceerde analysetechnieken gebruikt en wordt bijvoorbeeld getoetst of de gevonden verschillen significant zijn.

Op basis van bovenstaand literatuuronderzoek kunnen we een aantal conclusies trekken. Ten eerste blijkt de kwantitatieve jurisprudentieanalyse in de Nederlandse rechtswetenschap een niet veel gebruikte techniek te zijn. Ten tweede lijkt de methode in Nederland recentelijk wel wat aan populariteit te winnen: de helft van de 22 gevonden publicaties zijn de laatste drie jaren verschenen. Ten derde volgt uit de analyse dat Nederlandse juristen nog wat huiverig zijn voor de toepassing van wat ingewikkelde statistische analysetechnieken: veel van de gevonden publicaties gaan niet verder dan rechte tellingen van de data. Slechts een klein deel van de onderzoekers toetst of de door hen aangetroffen verschillen of verbanden significant zijn. Ten slotte moet geconstateerd worden dat op het vlak van de onderzoeksverantwoording nog het een en ander valt te verbeteren in het gebruik van de kwantitatieve jurisprudentieanalyse in Nederland.⁶⁷ Veel van de studies kennen een gebrekkige verantwoording van dataverzameling en gebruikte onderzoeksmethoden. Dat maakt dat getwijfeld kan worden aan de reproduceerbaarheid, maar ook aan de betrouwbaarheid van veel van de gevonden resultaten.

KWANTITATIEVE JURISPRUDENTIEANALYSE: EEN OPENBARE-ORDERECHTELIJK VOORBEELD

Ter illustratie geven wij in deze paragraaf een voorbeeld van een kwantitatieve jurisprudentieanalyse binnen het openbare-orderecht.⁶⁸ Binnen dat vakgebied is de aanpak van woonoverlast – hinderlijke gedragingen in of nabij woningen – een veel besproken onderwerp. Waar eerst vooral bestuursorganen als de burgemeester overlastgevende

67 Epstein/King, 'The rules of inference', trokken jaren geleden dezelfde conclusie over de staat van het *empirical legal research* in de Verenigde Staten.

68 Het voorbeeld is gebaseerd op Vols e.a., 'Dutch Courts and Housing Related Anti-social Behaviour'.

bewoners aanpakten,⁶⁹ spelen het laatste decennium vooral private partijen als woningcorporaties een belangrijke rol bij de aanpak van woonoverlast.⁷⁰ Om een goed inzicht in het openbare-orderecht te krijgen, moet daarom niet alleen naar het bestuursrecht worden gekeken, maar ook naar andere rechtsgebieden. Het openbare-orderecht betreft een hybride rechtsgebied dat is samengesteld uit privaot-, bestuurs- en strafrechtelijke componenten.⁷¹

Deze paragraaf focust op de privaatrechtelijke component van het openbare-orderecht, en meer specifiek op het huurrecht. Naar schatting leggen woningcorporaties jaarlijks ongeveer 1000 tot 1500 ontruimingsvorderingen ten gevolge van door huurders veroorzaakte overlast aan rechtbanken voor. Recent onderzoek laat zien dat de strijd tegen drugsgelateerde overlast de laatste decennia intenser is geworden.⁷² Deze strijd wordt niet alleen strafrechtelijk of bestuursrechtelijk gevoerd, maar juist steeds vaker via het huurrecht. Verhuurders van woningen worden door overheden zoals gemeenten en politie aangespoord – of in de woorden van Garland, geresponsabiliseerd⁷³ – om actief op te treden tegen huurders die betrokken zijn bij de handel in drugs of de teelt van hennep.⁷⁴

In diverse klassiek-juridische onderzoeken concluderen de onderzoekers dat rechters meegaan in de bikkelharde strijd tegen drugsgelateerde overlast en dat drugsgelateerde overlast een zeer overtuigende reden vormt voor rechters om huurders te verplichten om de huurwoning te ontruimen.⁷⁵ In deze paragraaf onderzoeken wij of deze constatering steun vindt in een kwantitatieve jurisprudentieanalyse. Wij laten eerst zien hoe vaak drugsgelateerde overlast de grondslag vormt voor een ontruimingsvordering. Daarnaast onderzoeken wij of de rechter de ontruimingsvordering vaker toewijst in zaken omtrent drugsgelateerde overlast dan in zaken over andere soorten woonoverlast.

Voor de kwantitatieve jurisprudentieanalyse is een aantal bronnen geraadpleegd. Zo is naar jurisprudentie gezocht op de website www.rechtspraak.nl en via de website *Rechtsorde.nl*, als ook in de tijdschriften *Kort Geding* en *WR Tijdschrift voor huurrecht*. Wij hebben onze zoekactie beperkt tot jurisprudentie van rechtbanken uit de periode januari 2000 tot december 2012. Bij het zoeken naar jurisprudentie is gebruikgemaakt van de zoektermen ‘ontruiming’, ‘ontbinding’ en ‘huurovereenkomst’ in combinatie met de

69 Zie J.G. Brouwer en A.E. Schilder, ‘Artikel 174a Gemeentewet: godin der overwinning?’, *Nederlands Juristenblad* 1997, nr. 13, p. 571-576.

70 Zie J.G. Brouwer en A.E. Schilder, ‘Woonoverlast en de persoonlijke levenssfeer: naar een balans tussen bescherming en beperking’, *NJCM-Bulletin* 2011, nr. 3, p. 307-324.

71 Zie J.G. Brouwer en A.E. Schilder (red.), *Van een andere orde. Over private ordehandhaving*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2014.

72 Zie M. Schuilenberg, *Orde in veiligheid. Een dynamisch perspectief*, Den Haag: Boom Lemma uitgevers 2012.

73 D. Garland, *The Culture of Control*, Chicago: University of Chicago Press 2001, p. 124.

74 Zie M. Vols en L.M. Bruijn, ‘De strijd van de burgemeester tegen drugscriminaliteit’, *Netherlands Administrative Law Library* oktober 2015.

75 Zie bijvoorbeeld H.J. ter Meulen, ‘Hennepkweek, de stand van zaken’, *WR, tijdschrift voor huurrecht* 2007; Brouwer/Schilder 2011, p. 323.

zoektermen ‘overlast’, ‘hennep’, ‘hennepsteelt’, ‘drugs’, ‘drugshandel’, ‘stank’, ‘mishandeling’. Deze zoekactie leverde 239 relevante uitspraken op.⁷⁶

Een team van vijf onderzoekers (allen met een *Bachelor of Law* en/of een *Master of Law* verkregen aan een Nederlandse universiteit) heeft vervolgens elk een deel van de 239 uitspraken gecodeerd met behulp van een codeboek. Ten behoeve van de betrouwbaarheid van de data zijn enkele uitspraken door meerdere codeurs geanalyseerd. De codeurs hebben bij elke uitspraak genoteerd wat de soort overlast is die de grondslag vormt van de ontruimingsvordering. Als er in de uitspraak sprake is van meerdere soorten overlast, hebben de codeurs alle in de uitspraak genoemde soorten overlast genoteerd. Ten slotte hebben de codeurs genoteerd of de rechter de huurder in de uitspraak verplicht om de huurwoning te ontruimen.⁷⁷

De verkregen data zijn door middel van kruistabellen inzichtelijk gemaakt en statistisch geanalyseerd. Bij die statistische analyse is de exacte toets van Fisher gebruikt, omdat er sprake is van een relatief kleine dataset. Dit is een statistische toets die de kans (de p-waarde) berekent dat een verdeling van de data het gevolg is van toeval. De toets berekent de afwijking van de nulhypothese die aanneemt dat er geen relatie tussen variabelen (bijvoorbeeld de soort overlast en de rechterlijke uitspraak) bestaat. De nulhypothese wordt verworpen als de p-waarde lager is dan 0.05.

Tabel 1 Soort overlast ten grondslag aan ontruimingsvordering

Soort overlast	Aantal zaken waarin deze overlast de enige grondslag is	Aantal zaken waarin deze overlast een grondslag is
Druggerelateerde overlast	49	123
Geluidsoverlast	18	88
Geweld/intimidatie	21	83
Brandgevaar	3	58
Vervuiling	5	33
Stankoverlast	2	28
Prostitutie	3	5
Verdenking van (kinder)misbruik	2	2

⁷⁶ Verreweg de meeste uitspraken werden gevonden met de zoektermen ‘huurovereenkomst’, ‘ontbinding’ en ‘ontruiming’ in combinatie met ‘overlast’.

⁷⁷ De codeurs hebben ook andere variabelen gebruikt bij het coderen van de uitspraken. Deze variabelen zijn echter niet relevant voor het voorbeeld in deze paragraaf. Zie over de andere variabelen: Vols e.a., ‘Dutch Courts and Housing Related Anti-social Behaviour’.

Tabel 1 laat zien welke soorten overlast in de door ons geanalyseerde uitspraken de grondslag vormen van de ontruimingsvorderingen. In meer dan de helft van de 239 geanalyseerde uitspraken vormt drugsgelateerde overlast (hennepsteelt, drugshandel of -gebruik) de grondslag voor de vordering. De verhuurder stelt in ongeveer 60 procent van deze 123 drugsgelateerde zaken dat de huurder ook betrokken is bij andere soorten overlast (zoals geluidsoverlast of stank), terwijl in de overige 49 zaken druggerelateerde overlast de enige grondslag van de ontruimingsvordering vormt.

Tabel 2 laat zien dat rechters drugsgelateerde overlast doorgaans als een zodanig ernstige tekortkoming zien dat zij de huurovereenkomst ontbinden en de huurder tot ontruiming van de woning verplichten. In bijna driekwart van de 123 zaken over drugsgelateerde overlast wees de rechter de ontruimingsvordering toe. In de 116 zaken waarin niet-drugsgelateerde overlast de grondslag was van de vordering ligt het toewijzingspercentage een stuk lager: in bijna 63 procent van deze zaken wijst de rechter de ontruimingsvordering toe.

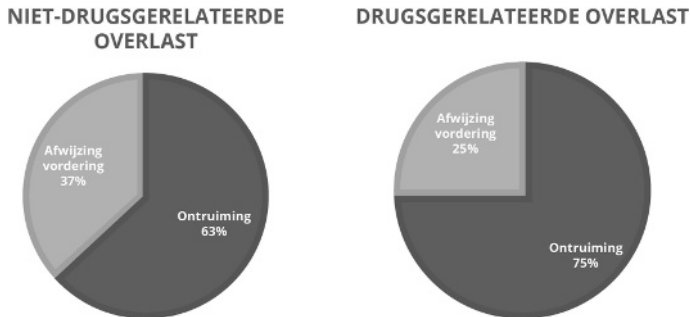
Tabel 2 Uitspraak van de rechter en soort overlast

Soort overlast	Ontruimingsvordering toegewezen	Ontruimingsvordering afgewezen	Totaal
Drugsgelateerd	92	31	123
Niet-drugsgelateerd	73	43	116
Totaal	165	74	239

De data uit tabel 2 kunnen ook op een andere wijze worden gepresenteerd. Epstein en Martin adviseren vanwege de lees- en begrijpbaarheid kritisch na te denken over de wijze van presenteren van de data.⁷⁸ De meeste juristen zijn namelijk doorgaans niet gewend om in publicaties met cijfers en kruistabellen te worden geconfronteerd. De onderzoeksresultaten kunnen bijvoorbeeld ook in grafieken of diagrammen gepresenteerd worden. Als wij de data uit tabel 2 in cirkeldiagrammen weergeven (zoals gedaan in figuur 1), wordt het verschil in toewijzingspercentage tussen de drugsgelateerde en niet-drugsgelateerde zaken snel duidelijk.

⁷⁸ Epstein/Martin, 'Quantitative approaches'.

Figuur 1

Als wij het verschil met behulp van de exacte toets van Fisher onderzoeken, blijkt dit verschil in toewijzingspercentage tussen de drugsgerelateerde zaken en niet-drugsgerelateerde zaken significant te zijn. De analyse laat zien dat de rechters significant vaker de ontruimingsvordering toewijzen in zaken waarin drugsgerelateerde overlast de grondslag van de vordering is dan in zaken waarin een andere soort overlast de grondslag is ($p = 0.03$). De in de klassiek-juridisch onderzoek geponeerde stelling dat rechters meegaan in de harde aanpak van drugsgerelateerde overlast via het huurrecht vindt dus steun in onze kwantitatieve jurisprudentieanalyse.

TOT SLOT

Moet een jurist goed kunnen rekenen? Hoewel er veel goed juridisch onderzoek wordt verricht zonder te kijken naar cijfers, zijn wij van mening dat er een wereld te winnen is door gebruik te maken van meer kwantitatieve methoden in het juridische onderzoek. Hoewel in Nederland de kwantitatieve jurisprudentieanalyse nog in de kinderschoenen staat, hoeft het wiel zeker niet opnieuw te worden uitgevonden. Aan de hand van enkele invloedrijke Amerikaanse publicaties hebben wij een aanzet tot een methodologische handreiking gegeven. De handreiking kan in multi- of interdisciplinaire samenwerkingen van juristen met statistisch geschoolde onderzoekers verder worden verfijnd.⁷⁹ Wij hopen dat de geschetste handreiking een impuls geeft aan de verbetering en uitbreiding van de kwantitatieve jurisprudentieanalyse in Nederland.

⁷⁹ 'With the assistance of a statistician, substantially every law professor can be a quantitative empiricist', aldus LoPucki, 'Disciplining Legal Scholarship', p. 9.